

Tekinise meg a világhírű angol

AUSTINautók legújabb áramvonalas 1937-es modelljeit
az új telepen és serviceállomáson**BRUCK**

VIII., Tavaszmező-utca 22/a. Telefon: 1-370-27

**A PÖRÖS
HATÁR**

Azt hallom, hogy végre közigazgatásilag is a fővároshoz akarják csatolni a *budakeszi erdőt* és a *Csepeli kikötőt*, melyet egy 1930-ból való törvény elméletileg már Budapesthez csatolt. 1873 óta nem változott Budapest 19.444 hektárnyi területe, csak a terület megoszlása módosult, mert a Duna szabályozása következtében már 1894-ig is 113.10 hektárral gyarapodott a főváros szárazföldi területe, utóbb pedig a Margitsziget árvízmentesítése és a budai küsszigettel való egyesítése által is jelentékeny területet hódítottak el a Duna vízfelületétől. Csepel község határából most idecsatolják az állami kikötő közel 603 hektárnyi területét és Budakeszi község határából azt a több mint 645 hektárnyi erdőt, melyet a főváros már régebben megvásárolt.

Ilyenformán közel 21 ezer hektárra nő Budapest területe. Hogy mekkora ez a terület, akkor látjuk igazán, ha tudjuk, hogy 250 évvel ezelőtt, közvetlenül Budavár visszafoglalása után Pest egész területe még 96 hektár sem volt egészen. Akkoriban Pest területe jóformán másból sem állott, mint abból a darab földből, melyet a város fala bekerített, mert a várostól északra és délre, meg délkeletre húzódó óriási puszták pörös területek voltak. A mai Ujpest határáig húzódó *Ujbécs* néven ismert pusztaságra a klarisszák tartottak igényt, a kőbányai pusztákat pedig egészen a mai Calvin-térig *Vattay János* és *Pál* követelték a maguk számára. Közülük félézredig tartott a pör, míg a hétszemélyes tábla kimondotta az utolsó szót, mely Pest városának adott igazat. Viszont az is bizonyos, hogy a pesti magisztrátus nem sajnálta a költséget és mert a határjáráskor Pest városának adott igazat: *Sötér Ferenek*, Pest vármegye alispánjának a kúriáját (Váci-utca 11) 1695-ben minden időre felszabadította a porciózás és a katonabeszállás kötelezettsége alól. Pest vármegye másik alispánjának: *Szunyogh Imrének* pedig 1701-ben egy ugyancsak adómentes házat ajándékozott, mely a mai Eskü-tér 5. számú háza helyén állott.

A jutalomra valóban rá is szolgált a két alispán, mert csakis az ő jóindulatú ítéletük révén jutott hozzá Pest városa Kőbányához és ahhoz a hatalmas területhez, mely körülbelül az Eötvös-szobortól Ujpest határáig terjed s melynek hátán ma a Lipótváros és a Terézváros jó része áll. De még így is, hogy a határkiigazítási perben Pest város maradt a nyertes, a hétszemélyes tábla csak 1752-ben mondta ki véglegesen, hogy a Váci-kaputól a mai Ujpestig húzódó terület Pest városáé, nem a budai apácáké; a Kőbánya birtokáért folytatott per pedig 1741-ben egységgel végződött.

Hogy a török uralom előtt kié lehetett Kőbánya területe: ma már nehezen lehetne megállapítani. Nagy a valószínűsége annak, hogy a török világ előtt Kőbánya a *Fay* nemzetsége ama birtokához tartozott, mely a Kecskeméti-kapuig, vagyis a mai Calvin-térig terjedt. Budavár visszavétele után, mikor *Vattay János* Csömörrel együtt magának foglalta le a szentmihályi, szentlőrinci, gubacsi, soroksári és péteri pusztákat, ugy hallgatólagosan jogot formált a kőbányai területre is, de nyíltan nem akart, vagy nem mert vele előállni. Mikor azonban a vármegye 1695-ben elrendelte Pest város határainak megállapítását, *Vattay János* és *Beniczky Tamás*, Szentlőrinc és Cinkota urai tiltakoztak a határvonalak új megállapítása ellen. Ennek a tiltakozásnak az volt a rugója, hogy *Vattay János* nem akarta elveszíteni Kőbányára vonatkozó jogigényét. Ezzel a tiltakozással azonban nem sokra ment, mert később a vármegye mégis Pest városának ítélte oda a vitás

határt. *Vattay* különben az ítélet után sem mondott le jussáról és Pest városa meg *Vattay* addig-addig kellemetlenkedtek egymásnak, míg végre is *Vattay* megúnta a dolgot és Csömört a hozzátartozó öt pusztával: Szentmihályal, Gubaccsal, Szentlőrincel, Péterivel és Soroksárral 1729-ben odaadta *Grassalkovich Antal* personálisnak cserébe *Pereg*, *Imrefalva*, *Szentkirály*, *Aporka* és *Bialpusztáért*. Az egységéknél kiderült, hogy tízezer forintba becsülték ama puszták értékét, melyeket *Grassalkovich* cserébe kapott. Kis pénzért nagy darab földet lehetett akkoriban vásárolni, de Pestnek még kis pénze sem volt.

Egyébként *Grassalkovich* keményebb szomszédnak bizonyult, mint *Vattay*. A personalis azzal kezdte a szomszédtságot, hogy pert indított Kőbányáért és egészen a Kecskeméti-kapuig terjedő földek átadását követelte Pest városától. Őt esztendeig folyt a pereskedés, 1734-ben aztán békésen megegyeztek. Mivel a birtokhatárok érintkeztek: *Grassalkovich Rákoskeresztúr* határából átadott egy darabot Pestnek. Pest viszont a gubacsi és szentlőrinci határt toldotta meg a magáéból. Ezenkívül fizetett *Grassalkovichnak* kétezer forintot. Hogy pedig teljes legyen a békeség: *Grassalkovich Antal* *Hatvani-uccai házát* és *Kerepesi-úti kertjét*, azt a területet, amelyre később az öreg *Nemzeti Színházat* építették, minden városi teher alól mentesítette Pest városa.

Ennél is bonyodalmasabb volt az a pör, melyet a klarissza apácák indítottak Pest város ellen azért a hatalmas területért, mely — mint említettük — a Duna mentén az Eötvös-szobortól körülbelül Ujpest határáig húzódott, s melyen ma nemcsak az egész Lipótváros, hanem a Városliget és a Terézváros jó része is rajta áll. Ennek a birtoklási pernek az eleje az Árpádházi királyok idejéig nyúlik vissza.

Ebben az időben — mint a régi térképekből is megállapítható, *Pest még szigeten feküdt*. „Nagy ároknak” nevezték azt a Dunaágot, mely a Margitsziget déli csúcsával szemben indult el és körülbelül a mai Nagykörút helyén folytatván útját, a Várház tájékán szakadt bele megint a Dunába. Valószínűleg a mai Margithíd tájékán a „nagy árok” egy *Ujbécs* nevű balászfalut vágott két részre. *Ujbécs*től északra talán a Margitsziget északi csúcsával szemben, vagy Ujpest tájékán állott egy másik falu: *Jenő* nevezetű. Révések lakták. IV. *Béla* idején mind a két falu a margitszigeti apácák kezére került, de a pestiek folyton pörösködtek *Ujbécs* miatt az apácákkal és a vitáknak és vetélkedéseknek csak a győzedelmesen előrenyomuló török vetett véget. Harmadfél esztendővel a mohácsi vész után a nyúl-szigeti apácák elmenekültek és állítólag sok szenvedés és hosszas vándorlás után a pozsonyi klarisszák klostromában kaptak hajlékot. Ezért a vendégszeretetért a klarisszák szerint V. *Pál* pápa és II. *Mátyás* király a pozsonyi klarisszákra ruházta a margitszigeti szűzek vagyonaát és jogait. Huszonkilenc esztendővel Budavár visszavétele után a pozsonyi klarisszák csakugyan megjelentek Buda városában; elfoglalták a Margitszigetet; birtokba vették *Borosjenőt*, *Piliscsabát*, *Ceglédet*, *Ürömfalut* és pört indítottak *Ujbécs* területéért Pest város ellen. 1738-ban került ez az ügy a hétszemélyes táblához, mely sok-sok tanu kihallgatása után keresetével elutasította az apácákat.

Pest tehát megnyerte a pert. *Ujbécs* Pesté maradt. De még elképzelni is furcsa, miképpen alakult volna Pest város fejlődése, ha alól marad a pereskedésben és *Ujbécs*et, vagyis a mai Lipótvárost a klarisszák, Kőbányát pedig *Grassalkovichnak* ítéli a legfelsőbb bíróság. A város terjeszkedésének jóformán csak kelet felé a kerepesi országút két oldalán maradt volna szabad útja.

Pásztor Mihály

Tisztelt előfizetőink
szíves figyelmébe ajánljuk, hogy
cimváltásukat

a pontos elintézés érdekében a kiadóhivatallal két nappal előbb közölni sziveskedjenek a régi és új cím feltüntetésével